

Вплив німецької культури на творчість Ольги Кобилянської

Письменниця відчула повноту краси своєї землі і дала світовій літературі такі прекрасні й розкішні пейзажні малюнки навечно невичерпної сили. Тут розквітнув її ліричний талант найсвіжішими барвами.

Рудольф Гулька

У статті висвітлено впливи німецької культури і літератури на творчість буковинської письменниці Ольги Кобилянської (1863–1942) на прикладах деяких творів німецьких письменників і філософів: Євгенія Марлітт, Готфрід Келлер, Гайнріх Гайне, Фрідріх Ніцше, Артур Шопенгауер, а також і вплив скандинавської літератури, яку використовувала через німецькі переклади: Ж. П. Якобсон, Герман Банг і ін. Вона захопилася творами романтиків: М. Метерлінк, з його закликком «Назад до душі», німецьким неоромантиком Г. Гауптманом через Леся Українку. Кобилянська займалася перекладами на німецьку мову не тільки своїх творів, але й інших українських письменників: О. Маковея, В. Стефаніка, Марко Вовчок, Л. Мартовича та ін. для ознайомлення німців з українською літературою.

Ключові слова: Ольга Кобилянська, німецькі філософи, романтизм, Леся Українка.

В історії української літератури XIX і XX століть передове місце європейського рівня належить визначним українським письменницям Лесі Українці і Ользі Кобилянській. Вони жили і творили у важких умовах українського народу, який був під гнітом різних загарбників: Кобилянська під австро-угорським, Леся Українка під московським. Перша народилася і виростала у здоровому гірському кліматі Карпат, друга – у болотистому, але напрочуд казковому, лісистому Поліссі. Обидві були слабкого здоров'я, що змушувало їх часто бувати в лікарнях і санаторіях, виїздити до чужих країн, шукаючи порятунку у теплих краях. Обидві стали інвалідами: Кобилянську розбив лівобічний параліч у 1903 р., Леся – туберкульоз кісток, який перекинувся і на внутрішні органи, вона змушена була носити пристосування для підтримки клубу і правої ноги, обидві користувалися палицями. Фізичні недомагання спрямували їхню енергію на розвиток інтелекту, самоосвіту, вивчення іноземних мов

та літературної творчості. Рівень культури, знань цих непересічних жінок був такий високий, що вони не могли собі знайти рівних у ближчому оточенні, а підтримували свої зв'язки на віддалі, листуванням і нечастими зустрічами, всупереч кордонам і цензурі. Обидві мали одних і тих же критиків їхньої творчості (І.Франко, Сергій Єфремов, Осип Маковей, Михайло Павлик), як і чужинецьких, польських, московських і німецьких, з якими приходилося іноді вести гостру полеміку. Та й в особистому житті жодна із них не зазнала щастя, а лише розчарування в коханні: Осип Маковей, якого довгі роки кохала Ольга, одружився врешті, як вона писала Лесі, з «міщанкою», «грубим елементом», і на прохання повернутися до Ольги, вона відмовила йому; також трагічним було перше кохання Лесі, Сергій Мержинський, який помер від туберкульозу. Кобилянська знайшла реалізацію у творчості і праці в жіночому русі, а Леся Українка присвятила себе творчості до кінця життя під опікою родини і згодом чоловіка, Климентія Квітки.

Познайомилися письменниці через М. Павлика, якому після прочитання повісті Кобилянської «Льорелай» Леся, перебуваючи у Відні у 1899 р., написала листа, щоб той порекомендував її Ользі, бо вона хоче з нею ближче познайомитися. Кобилянська зразу ж відгукнулася на листа Лесиною, познайомила її з німецьким письменником Людвігом Якобовським. Він зацікавився Лесею Українкою, і після зустрічі з нею написав Ользі Кобилянській 2 червня 1899 року такого листа: «В Касселі одержав я Вашого листа і зараз налагодив зв'язок з панною Косач у Берліні. Я її повідомив, що в середу поїду до Берліну і просив мені написати, чи зможу її відвідати. Панна Косач продовжила своє перебування у Берліні на кілька днів, і я її відвідав. На отомані застав струнку, терпінням обтяжену даму, якої обличчя так сильно оживлене внутрішньою духовістю, що вона виглядає прямо красиво. Ми говорили про все можливе, а про Ваш великий талант ми були однакової думки» [7, с. 492].

І так уже обидві письменниці, ці дві зірки української літератури європейського рівня, стали нерозлучними до кінця свого життя.

Із автобіографії Ольги Кобилянської, написаної до проф. д-ра Степана Смаль-Стоцького (Чернівці, 15.12.–17.12. 1921р.), призначеної для написання праці до 30-ліття літературної діяльності Ольги Кобилянської, дізнаємося про походження її роду. В її жилах

текла німецька і українська кров, яку вона успадкувала від свого діда по матері Марії, доньки німецького фабриканта Йозефа Вернера, орендаря невеликого села Димка, що на Буковині. Марія виховувалася у домі українського пароха Николая Урицького у Глибочиці (сусіднє село Димки), де працювала гувернанткою його доньок. Згодом Марія вийшла заміж за українця Юліана Кобилянського, в родині якого четвертою дитиною була Ольга Кобилянська (27.11. 1863 у м. Гурагумора). Вона була вихована матір'ю під впливом німецької культури і літературну творчість почала німецькою мовою, але знайомство з С. Окуневською, Н. Кобринською й О. Маковеем розбудило у неї любов до української літератури і вона стала багато читати і писати українською мовою. Родина переїхала до містечка Кімполунга, розміщеного між горами, і тут почалося її навчання, звичайно, німецькою мовою, де вчителькою була фрау Міллер, яка стала її приятелькою, її називали «пані Сталь» за її високу освіту, розум і дар мови. Про неї вона пізніше напише повість «Царівна» (в образі пані Марко). Ольга додатково вчилася української мови в приватній вчительки Процюкевич, але не довго, бо не було на це засобів. У родині були два старші хлопці, яких треба було утримувати в гімназії, а для дівчат на той час «зачинялася брама науки». Закінчивши школу у 15 років, Ольга лишилася під «гіпнозом» науки і розповідей своєї вчительки П. Мюллер, тому самотужки стала здобувати освіту: «Я доповнила на той час своє бідне знання на власну руку, хапаючи кожну книжку, наукову чи шкільну, від братів, що були старші за мене, і, вступаючи до вищих шкіл, лишали деякі з них дома. Крім того, я користувалась і випозичуванням книг – головню, німецьких, чи то з міської бібліотеки, чи з приватних ліпших домів, ... як старости Кохановського, батька моєї приятельки Августи Кохановської, хоча не українка, а знімечена полька, перша малярка ... гуцульської орнаментики. ... Про читання українських книжок не було й мови. Залізниці в той час не курсували, книгарень не було, засобів на куплення їх не було, тому, крім часопису „Слово” і руської книжки або брошури якої, не доходило до нас нічого. Все було, мов павутиною, обсноване німеччиною, котра, сказавши правду, не була нам несимпатичною. Будь то через те, що все-таки, хоч ледве помітним процентом, обзивалася в нашій крові, будь то через те, що була самотнім джерелом, котре подавало духову поживу. До

польського елементу, як і до румунського, нікого з нас не тягнуло... З матір'ю говорилося по-польськи і по-українськи, але любов до польської чим раз, то більше губилася, зосереджуючись коли не цілком на своїй рідній, то бодай на німецькій мові» [4, с. 17–20].

Брати Ольги навчалися у Чернівцях і час від часу діставали для Ольги поважні твори німецьких і європейських класиків, як Гете, Шіллера, Гайне, дещо з Гердера, а пізніше і Шекспіра; вдома були журнали «Червона Русь», «Родинний листок», «Діло». З автобіографій відомо, що хоч знання німецької мови Кобилянська завдячувала майже всім, що придбала духового на ціле життя, вона також з втіхою зазначала, що у 18–19 роках життя знайомство з Софією Окуневською, батько якої, як повітовий лікар, працював в Кімполунгу, а попри неї і з письменницею Наталею Кобринською, мали позитивний вплив на дальший поштовх до вивчення української мови. Вона писала в автобіографії до С. Смаль-Стоцького: «Мені хочеться вправлятися в українській мові, та, на жаль, нема в нас що читати. Те, що є, мені не вистачає. Я все наново вертаю до Шекспіра, Гете і ін. великих умів, що мені все щось нового дають. Забула Тургенева згадати. Той також був один з тих, що поширював мій горизонт» [4, с. 29].

Ольга писала свої оповідання німецькою мовою і давала на прочитання своїм приятелькам, які переконували, щоб Ольга писала українською мовою. Від Софії Окуневської Ольга отримувала матеріали із життя українського суспільства, з поля науки, мистецтва, літератури, духового життя інших національностей (вона студіювала в Швейцарії, побувала в Італії) і ділилася всіма подіями. Коли вона від'їжджала, Кобилянська «зверталася знову до студій, які були доступні через німецьку мову, і пізнавала поважні твори: Бокля, Дрепера, Леккі; одночасно я не занехтувала вивчення української мови та переробила жадібно все, що пересилала та привозила Софія О., часами і її своячкою Н. Кобринською, що перебувала літом у свого батька..., на той час, посла до Віденського парламента. Вона більше підбадьорювала мене не покидати пера, виучуватися як найліпше своєї мови і писати. По її від'їзді я чулась, мов, осерочена; бо я немала ні з ким про писання говорити. З природи замкнена, я не любила про те говорити, що мене займало. Самота, душевна самота, противне моїм почуванням оточення – викликували у мене жадобу кинути те, що мене зворушувало до дна, на папір. Я робила довго-

годинні проходи, де набирала сил і розкошувала на шпильях гір між розлогими соснами, вслухаючись в їх шум, або слідячи оком за плавбою хижунів під хмарами..., які плили кудись і щезали ... поринала в думки, що гнали далеко в різні сторони. ... мрії роїлись в голові й викликували дивні почування душі, а очі наче бачили постаті між деревами, які аж просилися на папір» [3, с.18].

У дівочій уяві уже прокидалися романтичні картини, які десь роїлись підсвідомо, що характерно було для німецької романтики, як у Герхарда Гауптмана («Versunkene Glocke»).

Під впливом вражень від буковинської гірської природи Ольга Кобилянська написала новели «Valse melancolique», «Битва». Вона писала про це: «З однієї з таких дальших прогульок я привезла з собою з великана ліса здобуток, а то „Битву”, котру бачила я власними очима, перебувши більше, як день в лісах, де зрубували ліс і де мала я нагоду бачити робітників в боротьбі з столітніми великанами соснами і смереками, і подивляти фізичну силу і спорт, з одної, а опір і маєстат природи, з другої сторони; між тим, як від поодиноких осталих тут і там натиканих тонкогнучих ялиць пішло несене вітром жалісне скрипіння, се уявлялося моїй тоді молодій душі, мов плач позісталих вдовиць. Довгий час носила я цю картину з живої природи, доки не настала хвиля, коли я кинула її на папір. ... За таку картину-битву, переношену серцем та викладену на листок паперу, як і за деякі інші, дісталось мені від добр. Єфремова й інших критиків докір, буцімто я „аристократка”, відношусь ворожо до соціально-пригноблених, виспівую похвалу буржуазній моралі і т. д. Мені приходилось не раз боротися з вузькоглядністю, тупоумством і невірними поглядами, що походили із традиційної заскоружлості, сильної своєю довголітністю. Самітня, в цім своїм завороженім крузі, без яких-небудь матеріальних засобів, та шукаючи душевного вдоволення й визволення, я писала, як знала, свої новелі, нариси і оповідання, без вагання. ... не по глибоких „размишленіях” – ні, вони ішли дорогою серця. І хто мене розуміє серцем, той не знайде у мене персонажів з низин, котрі я б накреслила з погордою ”зарозумілого аристократа”, тим більше, що ані я сама, ані предки мої не цурались хоч би найтяжчої праці, ні нижче соціально поставленого, коли сей протягав руку о поміч, пораду, або опіку» [3, с. 24].

Ольга через хворобу батька і молодших братів, які вчилися у Чернівцях, переїхала і жила в Чернівцях. Вона зізнавалась: «Я

писала, коли любила, писала, коли терпіла, писала, коли не находила вдоволення знадвору бажань своїх особистих, коли бачила кривду, заподіяну людям, як звірятам, цвітам, птахам, писала, переймалася великим ідеями про визволення жінки, ідеєю соціалізму, ідеєю націоналізму, патріотизмом, який зміцнила у мене Леся Українка. ... Я любила народ. І люблю його до сьогоднішньої хвили, і дивлюся на нього тими самими очима, що на деревину, цвіт, і всю живучу частину природи. Одна *неестетичність* його, будь у словах, у поведінці чи привичках, разить мене, а в суті речей – гей, яке багатство, яка свіжість, яка глибінь криється, який гарний матеріал на будучність! Де є народ, там і культура й сила буде; де його нема, не буде й бити тієї нації» [3, с. 26–27]. Які глибокі слова сказані нечистокровою українкою, а що нам залишається сказати?

Кобилянська активно береться за громадську працю, увійшла до жіночої громади, бореться за емансипацію жінки. Вона багато читає німецької літератури, виписувала німецькі журнали, редаговані Вільгельмом Бельше, якому вислала нарис «У св. Івана», запитуючи його, чи має вона хист до літературної праці. Він відповів їй, радив писати, працювати і ще раз писати.

Західна культура через літературні твори мала великий вплив на Кобилянську: Готфрід Келлер, перед ним – Шпільгаген, виховуюча повістярка Марлітт, З. Вернер, з скандинавців – І. П. Якобсен, пізніше – великий психолог Герман Банг, Гамсун, Гойерштам та інші.

Ольга зазначала в біографії: „Пишучи про що будь, довше, чи коротше, я лише одно мала в душі – Україну, ту велику, пишну, пригноблену, сковану Україну, її одну і нічого більше» [3, с. 29].

Щоб краще зрозуміти духовий світ Кобилянської, слід признати, що вона в своєму мисленні далше пішла, ніж її критики, вона взяла позитивне начало від двох культур, німецького і українського народів, і зуміла це позитивне скерувати в правильне русло своєї літературної діяльності, і разом з О. Маковеєм, Лесею Українкою відкрила терен для української літератури серед німців.

У Ольги Кобилянської йшла боротьба в душі двох ментальностей – німецької і української. Але українська душа взяла верх над німецькою, бо народилася і жила серед українців, вона зустрічалася з передовими діячами- українцями, які направляли і допомагали їй стати на ґрунт української культури, вона кохала українця, «чужинця». Вона написала «Ніобу» і призналася, що «не

„наш” навчив мене, що таке правдива, щира, *чиста, свята* любов, – а чужий, німець. За границею пізнала я його. ”Ніобу” знала моя мама особисто. Сьогодні вони уже мертві, за винятком однієї дитини, в котрої я все перебуваю у Відні, куди мене туди доля заносить. У жилах тих дітей плила українсько-німецька кров... І та послідня дитина оповідала всю “Ніобу”, котру я обробивши, поставила на ваш ґрунт.... Ах, дорогий пане докторе, у тій праці стільки гарних, безсловесних, мною пережитих хвилин! У ту новелу вложила я послідні лілії своєї душі і молодих іще почувань. Характер героїв, трохи несамовитий і, як кажуть німці, *bizar* (хімерний) – я окреслила його до такого ступеня, до якого мусів би був розвинутися. Писала я ту новелу з такою силою чуття, що викінчуючи її, я цілий вечір плакала» [3, с. 30]. Сама Кобилянська тут виступає як жінка з українською чутливою душею, що не характерно для твердої, мало почуттєвої німецької ментальності. І чи не допоміг їй стати такою Осип Маковей (1867–1925), якого вона кохала? Із листування (1895–1903) видно, що обоє вони були зрілими, а їхня літературна діяльність була найпродуктивнішою, їхні погляди носили суспільно-культурний характер. Кобилянська ділилася з ним своїми творчими задумами, новинами західноєвропейської літератури, які друкувалися в німецьких журналах, вона була тісно пов’язана з німецьким культурним світом і несла його на український ґрунт. У листах помітний її духовний ріст з провінційної панночки, вихованої на німецьких романах, до найосвіченішої жінки свого часу. Це коштувало їй багато сил і впертої праці над собою. Жодна із сучасниць Кобилянської, – ні Н. Кобринська, ні Є. Ярошинська, – не могли рівнятися з її знаннями в літературно-мистецьких течіях Західної Європи. Вона стежила за літературними дискусіями між позитивістами і символістами на Заході, вела жваву кореспонденцію із редакторами німецьких журналів і сама дописувала. Таку силу волі, працьовитість унаслідувала Кобилянська із німецької ментальності. Вона також старалася зрозуміти суспільні і її літературні проблеми, які тривожили її сучасників із Наддніпрянщини. Цьому допомагали її Леся Українка, Христина Алчевська та ін.

Часто українські критики закидали Кобилянській те, що її вольові жіночі постаті прагнуть самотійного життя, натхненні волюнтаризмом Ніцше, його «*Übermenschen*», надлюдиною. Але, думаю, що Кобилянська, яка бачила місце української жінки, її

безправ'я не тільки в суспільному, але і в родинному житті, та й сама вона зазнала його, приховуючи написане, щоб не бачив батько, бо він розцінював, що ні школи, ні писань не повинно у дівчат бути, бо вони повинні працювати лише по дому. А тому вона хотіла бачити українських жінок незалежними, самостійними.

Повість Кобилянської «Царівна», біографічний твір, вперше був надрукований в 1896 році в г. «Буковина» з передмовою О. Маковея, у серпні того ж року – окремою книжкою. Поява книги викликала критику про вплив ідей та стилю Ніцше у повісті Кобилянської.

А. Кримський (в ж. «Зоря», 1897) виступив з критикою, що Кобилянська часто послуговується цитатами із філософії Ніцше, якого критик не вважав авторитетом. М. Грушевський у своїй рецензії (в ЛНВ, 1898) написав, що авторка досить механічно змодернізувала стару історію про Сандрільону (Попелюшку) за допомогою національного і жіночого питання та філософії Ніцше. Позитивна рецензія була написана О. Маковеєм у «Літературно-Науковому Вістнику» за січень 1899 р., вона мала важливе значення для подальшої творчості письменниці. Автор вважав, що Ніцше мав вплив на Кобилянську тому, що той навчив її дивитися на світ і людей з вищого, більш ідеального становища. На думку Маковея, основна життєва філософія Наталки із повісті «Царівна» складається із таких тез: аристократизм душі, вищі люди Ніцше, емансипація жінок.

Леся Українка теж виступила проти Ф. Ніцше в листі до Кобилянської від 20.5.1899 р. з Берліна. Вона пише: «Не у всьому я можу цілком співчувати Вам, так, напр. я не поділяю Вашого ніцшеанства, бо сей філософ ніколи не імponував мені яко філософ; його ідеал *Übermensch*'а, тієї *blonde Bestie*, якось не чарує мене» [7]. У грудні того ж року Леся Українка прочитала в «Літературно-артистичному товаристві» в Києві доповідь про українських письменників Буковини. У цій статті Леся Українка вітала прихід буковинської письменниці в українську літературу й дала високу оцінку повісті «Царівна». Вона говорить про вплив Ніцше на молоду письменницю, вважаючи, що в дечому він був позитивний. Ця доповідь була надрукована українською мовою у г. «Буковина», а російською – в журналах «Весник Европы» і «Жизнь» у 1900 р.

С. Єфремов опублікував статтю «В поисках новой красоты» в журналі «Киевская Старина» в 1902 р, яка була спрямована проти

модернізму і декадентизму в тогочасній українській літературі і містила деякі закиди проти авторки «Царівни». Він, як противник т. зв. «мистецтва для мистецтва», закидав авторці примат краси, перебільшений індивідуалізм, відхід від реального життя та погордливе ставлення до народних мас. На її захист стала Леся Українка, її брат М. Косач, Г. Хоткевич та ін. М. Мочульський в польському журналі «Критика» (лютий 1903) виступив проти Єфремова, відмітивши, що критика Єфремова надто сувора. Подекуди в творах Кобилянської помітний вплив індивідуалізму Ніцше і містицизму Моріса Метерлінка, але вона не відходить від реального життя, прикрашеного правдивими фарбами. Талант Кобилянської великий і свідомий своєї мети.

Єфремов не визнавав іншої думки щодо впливу Ніцше на творчість Кобилянської і далі «розвінчував» її твори. Так, в другому томі «Історії українського письменства», яка вперше була видана у 1911 р., не змінив своєї думки. Він пише: «Окрему в нашому письменстві постать зайняла талановита символістка Ольга Кобилянська, з усіх укр. письменників нового часу найближче до модерністичних європейських напрямів. Великий замолоду вплив мав на неї Ніцше з його ультра-індивідуалістичною філософією, і Кобилянська в своїх творах зробилася вірною його ученицею. Вже перші її твори, повісті „Людина“, „Царівна“ виразно відбили на собі цей вплив, малюючи людей, здебільшого жіноцтво з „тугою за красою“, пориванням у високости, розуміючи їх як специфічний „аристократизм духа“, що з сфери буденщини, од „тупих підлих душ“, од „товпи“ поривається „злетіти далеко-далеко“, кудись у сферу надземного почуття надлюдських переживань. Герої Кобилянської – це все такі „аристократи духа“, вони хочуть вживити в собі ідеал надлюдини, і „бути передусім собі цілею“ і „не дбати про загал“; для такої „надлюдини“ не можуть існувати права, тобто ніякі певні обов'язки й повинності до громадянства, вона хоче ізолювати себе від громади, нехтує її й кидає їй повний ганьби і презирства виклик, ... її „аристократизм духа“ нічим власне не вищий од тієї „товпи“, яку так немилосердно потріпують» і т. д. в тому ж дусі [2, с. 263–264]. До таких тенденційно-естетичних творів Єфремов відносить повісті «Людина», «Царівна», нариси «Мати Божа», «Покора», «Жебрачка», «Поети», «Під голим небом», «Impromptu Phantasie» і ін. Проте Єфремов визнає, що «і така, як єсть,

Кобилянська уявляє з себе безперечно визначну постать у нашому письменстві» (там само).

Трохи спокійніше звучить оцінка Єфремова творчості Кобилянської в його одностомнику «Коротка історія українського письменства» (Київ: Криниця, 1919).

Ольга Кобилянська в листі до О. Маковея писала: «Я читала Єфремова дуже спокійно. Я бачу, що він не критикує мене об'єктивно, – а старається мене осмішити, а щонайменше принизити в очах так званих „поклонників”... Розводиться цілком непотрібно, що я не буду з товпою в уста цілуватись, а натомість не бачить, що я в жодній праці своїй, хоть би і найдрібнішій, ту „товпу” не понижую... Нехай собі там. А я його слухати не буду, бо він не говорить як об'єктивний критик, а б'є мене von vorne herein батогом» [9, с.120].

Але були і інші думки критиків, які обмежували критику або з повним розумінням ставилися до нового літературного розвитку, який випередила Кобилянська, бо бачила далеко дальше, а, може, і хотіла, щоб літератори і критики та читачі піднялися до рівня західноєвропейського розуміння цієї проблеми. Та, на жаль, як це було і є зараз, старі поняття не дають ходу новому. У подальшому ми уже бачимо, як боролася Леся Українка із застарілими поглядами, як їй вдалося знайти шлях розвитку неоромантики і символізму в українській літературі на тлі західноєвропейського неоромантизму.

У статті «О. Кобилянська в літературному оточенні», що була надрукована 1928 р в київському місячнику «Життя і Революція», П. Филипович по-новому розглянув питання про шляхи формування творчості письменниці та відкинув твердження різних критиків про «аристократизм» і «ніцшевський індивідуалізм» Кобилянської. На думку дослідника, антисоціальна проповідь Ніцше з його погордою і безжальним ставленням до слабшого, не відбилася на творчості О. Кобилянської. У цій статті Филипович полемізує з О. Дорошкевичем, а також з А. Шамраєм, який у нарисі «Українська література», що вийшла в 1928 р., писав, що в творах О. Кобилянської найбільше відбилася проповідь кумира європейського модернізму Ніцше з його крайнім індивідуалізмом і з піднесенням краси як найважливішого чинника в житті.

Отже, про відношення Кобилянської до Ніцше висловлювалися різні думки: одні вважали авторку «Царівни» шанувальницею

ніцшеанства, другі – що Кобилянська українізувала філософію німецького мислителя, а треті вважали, що Кобилянська тільки формально запозичувала його блискучі афоризми.

В автобіографії авторка не заперечує впливу Ніцше на свої твори, але протестує проти закиду надмірності цього впливу: «Василь Сімович написав недавно маленьку критику про мої письма і казав там, що я начиталася Ібсена і перенесла його вмілою рукою на наш ґрунт. Його і Ніцше. Проти того я рішуче протестую. Щодо Ніцше, то правда, він мене займав своєю глибиною й деякими думками на будуче, але, щоб я вже так дуже віддавалася впливу цього молодого філософа, то ні. Попросту з причин, що не могла його дістати, і деякі місця були мені затуманені. Ібсена я брала заповерховно в той час, коли він був цілком новий – отже, пишучи всі свої дотеперішні твори, я писала їх без впливу Ібсена і Ніцше, хіба що в „Царівну” вклала деякі його гарні, великі й далекосяглі цитати. Читала би-м його і тепер, але лише по-українськи, та що в нас нема жодних перекладів чогось справді великого – так не читаю» [4, с. 29].

Критик і літературознавець Лука Луців порівняв твори Кобилянської з «Заратустрою» Ніцше і дійшов висновку, що німецький філософ мав вплив на Кобилянську в несуттєвих моментах її творчості. У статті «Ольга Кобилянська і Ф. Ніцше», що була надрукована в «Літературно-Науковому Вістнику» за квітень і травень 1928 р., підкреслив, що «ніцшеанкою» можуть називати Кобилянську ті, які або не знають її творів, або не знаються на філософії Ніцше. Ідеї Ніцше вплинули на творчість багатьох: Метерлінк, Ібсен, Стріндберг, Бар, Брандес, Гійо, Пшибишевський та інші, і ніхто їх за це не понижував. Те, що українська письменниця набагато раніше внесла ідеї Ніцше в українську літературу – її безперечна заслуга. І це дуже справедливі думки, бо ніде в світі не беруться так критикувати за все і за те, що самі не знають, бо мало хто читає в оригіналі європейських авторів, а тільки неякісні переклади, як наші українці це роблять, шукаючи лише можливості відбити бажання до праці в інших.

Леся Українка дуже влучно підмітила, що німецька мова врятувала Кобилянську від духового застою і сплячки міщанського оточення в її містечку, адже естетичний та ідейний рівень Кобилянської був набагато вищий від тих буковинських і галицьких письменників, які розвивалися виключно під впливом місцевої

польської літератури. Письменниця зазнала від своїх земляків більше розчарувань і прикrostі, ніж допомоги й моральної підтримки.

Кобилянська зачіпає різні теми, зокрема, тип інтелігентної жінки, яка бореться за свою індивідуальність проти філістерства австрійського міщанства. Цій темі присвячене оповідання «Людина» та великий психологічний роман «Царівна». Останній і досі залишається одним з найвизначніших романів феміністичної літератури і стоїть вище від романів Габріеля Ройтера «З доброї родини» («Aus guter Familie», Gabriele Reuter, 1859–1941) та роману італійки Анни Зуккарі «Тереза» (Anna Radius Zzucconi, 1846–1918). Українська героїня з честю вийшла із боротьби, яка перетворила німку й італійку на нещасних, істеричних дівиць. Кобилянська була захоплена ідеєю жіночого руху під сильним впливом Кобринської. Згодом вона дещо охолола до фемінізму, написала багато оповідань, просякнутих натуралізмом. У збірці її оповідань, що вийшла у Львові 1989 року, більша частина належить до «симфонічного жанру» (з ліричними відступами). Одне із них, «Битва», змальовує картину загибелі величезного пралісу, що впав під сокирами промислових «культуртрегерів». З цієї простої події письменниця зуміла створити трагічну і високомистецьку картину.

Обороняючи Кобилянську від українських критиків, Леся Українка писала: «Навіть прихильники звинувачують її в тому, що вона, як німецькі модерністи, пнеться вгору... і не бачить, що діється внизу, де страждає буковинський нарід... Для цих закидів існує деяка підстава. Захопившись філософією Ніцше, Кобилянська сама часто стремить до ідеалу „надлюдини”... проте парадоксальний дух Ніцше розвинув у неї більшу сміливість думки, ніж у більшості письменників-русинів. Протест особистості проти середовища, що супроводиться поривами *ins Blaue*, – це необхідний момент, здається, щойно з'явився в „малоруській” літературі... в австроугорському оточенні...» [7].

Серед німецьких авторів Кобилянська згадує в своїй біографії німецьку письменницю (другої половини XIX ст.) розважальних романів для жінок Євгенію Марлітт (Йон), до якої Кобилянська «в запалі листи писала, очарована її чудовим стилем» [6, с. 215]. Вона вважає Марлітт «виховуючою німецькою повістяркою» [6, с. 240]. Про Марлітт писав і Готфрід Келлер: «Я багато її студював» [6, с. 387].

Персонажі творів Марлітт і Кобилянської мають дуже подібні риси. Сюжети в обох є різними варіантами народної казки «Попелюшки» («Aschenputen»). Кобилянська захоплювалася жіночими постатями німецької повістярки, в яких бачила свій прообраз. Улюблені професії її героїнь – це добре виховані гувернантки, які грають на піаніно (Голдельзе), малюють (Ліяна із роману «Die zweite Frau»), Агнес («Amtsmanns Magd»). Усі ці жінки горді й неприступні, їх важко підкорювати, їхня краса відкривається лише тонким естетам. Паралелі в мотивах можна бачити між Голдельзе Марлітт та «Царівною» Кобилянської. Молоденька Голдельзе, донька лісничого урядника, стає дамою товариства у хворої графині, брат якої, археолог, подорожує по світу та зрідка приїжджає у свій замок. Він закохується в дівчину, але вона горда і свідомо того, що нерівня йому, бо міщанського роду, тому відхиляє його залицяння, хоч і кохає. Але, як і всі казки, і ця казка закінчується щасливо.

Цікаво, що Михайло Грушевський слушно вказав на джерела сюжету «Царівни»: це дійсно сюжет Попелюшки. Кобилянська була обурена цим припущенням, адже вона створила в українській літературі новий тип «думаючої жінки» з інтелектуальними зацікавленнями, яку в першу чергу турбують духовні потреби. Вона з погордою відкидає думку, що її Наталка споріднена з Попелюшкою. Але Грушевський мав рацію, а Кобилянська цього не усвідомила, адже це перегук не внаслідок простого свідомого запозичення, а типологічний, адже і Марлітт, і багато письменниць після неї несвідомо використовували традиційний сюжет і образ популярної казки. Сюжет Попелюшки в Західній Європі був дуже поширений в XIX ст. «Класичним» романом цього жанру був роман «Джейн Ейр» Шарлотти Бронте (1816–1855), автобіографічний роман письменниці, вчительки за фахом. Цей роман був дуже популярний у Західній Європі, перекладений в 1848 р. на німецьку мову, згодом був драматизований.

Інший мотив, спільний для обох письменниць – це пожертвування молоді дівчини собою, щоб через шлюб з нелюбом урятувати родину від матеріальної нужди: повість «Людина» Кобилянської і «Друга дружина» («Die zweite Frau») Марлітт. Певні мотиви улюбленої письменниці Кобилянська зуміла пристосувати до відомих її буковинських суспільних і товариських відносин. Вона

розвинула сюжет Попелюшки, дала йому реальне тло буковинського життя кінця XIX ст. Вона показала прагнення дівчини Наталки піднятися вище свого довкілля, вона не цілком казкова, як героїня Марлітт. Вона шукає чоловіка – товариша думки та праці, а не для його розваг. Кобилянська навіть планувала збудувати собі дім в Димці під лісом, де мали жити з нею «вибрані душі», товаришки (так званий *Dichterheim*). Про це писала вона Стефанику в листі: «Як мені буде 50 років, спроваджуся сюди (до Димки) і там буду жити. Се буде *Dichterheim* (дім письменника), пане Стефанік, і Ви, як не забудете за мене до того часу, можете мене тоді й там відвідати» [6, с. 351].

Сама Марлітт мала такий дім, збудований із її гонорарів за планом її головного редактора журналу «Гартенлявбе», куди приїжджали до неї друзі і прихильники, бо вона була хвора на ревматизм і майже ніколи ніде не їздила.

Деякі мотиви Марлітт взяла Кобилянська в повісті «Через кладку», де розповідається про те, що тільки важкою жертвою можна здобути серце гордої чи ображеної жінки (йдеться про стосунки Богдана Олеся і Мані Обринської). Можна сказати, що це значною мірою біографічна повість: її любий О. Маковей залишив її і одружився, а коли розчарувався, то хотів назад повернутися до Ольги, але вона йому із гордості відмовила. А в постаті Нестора можна розгледіти брата Кобилянської Володимира, який помер в молодому віці від туберкульозу. Стосунки між Манею і Богданом Олесем нагадують повість Марлітт «*Amtsmanns Magd*», в якій герой кепкує з професії виховательки, ображає горду Агнес. Кобилянська закінчує свої повісті не так, як у казці, щасливо, вона показує реальне життя, де мрії не завжди здійснюються.

У Чернівцях Кобилянська розширила межі своїх зацікавлень, контактує з редакторами німецьких журналів, куди надсилає переклади своїх і чужих творів, цікавиться питаннями теорії літератури та естетики, як вона повідомляє О. Маковею: «Кваплюся кінчати Брандеса „*Menschen i Werke*“, щоб і Вам се дати. Се Ви мусите конче читати» [6, с. 351]. Про зацікавлення німецькою літературою свідчить чимало її листів до О. Маковея: «Саме тепер лежить одне з діл у мене „*Die Kunst, ihr Wesen und ihre Gesetze*“ Арно і я хочу читати. Дістану сими днями і Hauptman-a Märchendrama „*Die versunkene Glocke*“» [6, с. 312]. Говорить

Кобилянська і про твори Марії Ебнер Штравса, радить Маковою перекладати їх для українського журналу (Маковей тоді у Львові вів журнал „ЛНВ”)» [6, с. 334]. У одному із листів до І. Франка вона пише: «За книжку Майєра (швейцарський письменник і поет Konrad Ferdinand Meyer: 1825–1898. – Д. Б.) „Die Hochzeit des Mönchs”, котрою справили Ви мені правдиву втіху, дякую ще раз сердечно» [6, с. 435].

Наприкінці 1890-х рр. Ольга Кобилянська цікавиться скандинавською літературою, через німецькі переклади, які друкувалися у журналі «Die neue Zeit». Вона зацікавилася данським імпресіоністом і поетом Єнсом Петером Якобсеном, твори якого вона знала ще з молодості, переклала його новелу «Тут повинні би рожі цвісти» («Hier sollten Rosen blühen», 1888 р., твір, що належить до перлин світової слави). Переклад вона надіслала редактору «Зорі» Василю Лукачу, однак він його не надрукував, як видно із її листа до нього від 28.2.1890 р. [6, с. 248]. Для Кобилянської Якобсен був улюбленим письменником, через якого вона полюбила данську, норвезьку і шведську літератури (писала про це до Петка Тодорова від 30.1.1901 р. [6, с. 469]). Символізм в літературі, що йшов з Франції, тільки розвивав далі ту лінію, яку започаткувала скандинавська література. На чолі стояв Моріс Метерлінк (1862–1949), якого пізнала через німецькі переклади. Вона пише до Тодорова, що жив у Берліні: «Я мало знаю теперішню літературу найновішого напрямку, котрого оклик „zurück zur Seele” і де Maeterlinck на чолі. Признаюсь Вам, що він мені вельми подобається. ... Я думаю, що реалізм відіграв свою ролю, мав вже свою велику плідну епоху, а тепер звертається все назад до душі і бажає зблизитись невидимому тонкому світові» [6, с. 469]. Кобилянська читала його твори в німецьких перекладах: «Fürstin Maleine», «Schicksal und Weisheit», «Der Fremde» та ін.

Знайомство із творами Метерлінка припадає на час написання її повісті «Земля» (1901). Елементи передчуття, віщих снів-настроїв надають повісті глибокого психологічного забарвлення, суголосного з містично-нічною романтикою Метерлінка, який розгорнув мотиви долі, сну і смерті в житті людини. І все це Кобилянська зуміла поєднати з вірою сільських людей у позараціональні сили.

Високо цінила О. Кобилянська творчість Готфріда Келлера і Гайнріха Гайне. Цих двох авторів Кобилянська часто згадує в листах

до Маковея, вона вбачала його спорідненість з характерами цих авторів: «Як хочете впізнати характер свого гумору і свій спокій, з яким пишете, Ви прочитайте Готтфріда Келлера. ... якби Ви могли віддатися белетристиці неподільно так, як він, з Вас би вийшов чудовий Готтфрід Келлер, але Ви мусіли роздроблюватись. А потім люди Вам довір'я до себе відібрали...» [6, с. 516].

Гайнріха Гайне читала Кобилянська „постоянно”, як вона згадує в автобіографії [6, с. 215]. Вона добре знала творчість Гайне, вважала її високим критерієм мистецтва. Кобилянська рецензувала збірку поезій Маковея, яку він дав їй читати перед друком і просив дати свої критичні зауваження. Він змінив за її порадою назву збірки на «Гірські думи». Вона з умінням критика написала до кожної п'єси зауваження, що свідчить про її гострий критичний розум та розуміння літературних явищ. Саме тут бачимо її згадуване порівняння Маковея з Гайне. До поезії 10 вона пише: «Це Гайне. Глибоке і мелодійне. Читаючи оці Ваші поезії я починаю розуміти Вашу душу» [6, с. 380]. А журналістську жилку Маковея, не тільки ліричну, але й критичну, Кобилянська порівнює з Гайнівським дошкулянням своїм сучасникам: «Чому не мали б сьте стріляти в „руську” публіку? Тоненькими стрілками або сатирою, як Гайне. Саме тепер повинні Ви се робити. ... проти руського сервілізму, проти солодкавого „питомного” елемента, що лиш в „своїй хаті” любить, проти безграничної глупоти і грубости руської і проти дрібничковости в руській натурі...» [6, с. 455]. Навіть зовнішність Маковея нагадує Кобилянській улюбленого поета: «У мене була фотографія німецького улюбленого поета Гайне. В профілю, лиш похилена вже в нього горда голова. Ваша фотографія дуже живо нагадала мені Гайне...» [6, с. 433].

Кобилянська підтримувала зв'язки з багатьма німецькими культурними діячами, які високо оцінювали її творчість, її нові погляди та пошуки нових течій в літературі. Вона друкувалася в різних німецьких журналах, підтримувала зв'язки з редакторами німецьких журналів. Можливо, і через це українські критики не раз їй дошкуляли, а то й несправедливо критикували її твори.

Кобилянська мала листовні зв'язки з редакцією літературного журналу «Die Gesellschaft», редакторами якого були Ганс Майер та Людвіг Якобовський. Журнал виходив спочатку у Ляйпцігу, а в середині 1895 року був перенесений до Берліну, редактором став

Л. Якобовський. Крім цього журналу, в листах вона часто згадує і про інші видавництва: «Berliner Rundschau», «Die neue Zeit», «Aus fremden Zungen», «Neue Revue», «Die Waage», «Der Monat».

Знала вона і редакторів віденських журналів. Серед них зустрічаємо в її листуванні віденського редактора-соціаліста й Франкового знайомого Карла Кавтського, редактора журналу «Die neue Zeit», що виходив в Штуттгарті. У цьому журналі були надруковані її оповідання «Природа» (1894), «Битва» (1895) і «Некультурна» (1898). З вдячністю німецькій пресі і з докором українським критикам Кобилянська писала до Олександри Барвінської 17.12.1909 р.: «Русини самі не змогли б були підтримати в мене довір'я до своєї літературної творчості, ... українці завсігди, почавши від Івана Франка, мали для мене лиш слова докору, що я не „вмію мову”» [6, с. 603].

Дописувала Кобилянська свої твори в журналах двома мовами, але більше в німецькій мові, маючи надію здобути визнання серед німецької публіки.

У 1896 р. Кобилянська працює над перекладом «Царівни». У листі до Маковея від 7.2.1897 р. вона пише: «Маю ще лиш 4–5 зошитів «Царівни». Як мені «Царівну» з Берліну вернуть, я гримну. Се уже для мене надто важна справа – до крові добралася, щоб не похилитися під нею» [6, с. 400]. Але «Царівна» так і не появилася німецькою мовою, хоч її брат Олександр готував Передмову до повісті. Він порівнював цей твір з двома відомими тоді на Заході феміністськими романами.

Кобилянська надрукувала німецькою мовою такі нариси і оповідання: «Phantasie-Impromptu» («Wiener Mode», 1894), «Auf den Feldern» (в «Neue Revue», 4/ 1898), «Мужик» і «У св. Івана» («Revue», 4 /1897).

Вона була в добрих стосунках із Людвігом Якобовським. Прочитавши її новелу «Битва», він написав Кобилянській листа і повідомив її, що йому новела дуже сподобалася і він помістить її у ж. «Die Gesellschaft» (надрукована в 1898).

Людвіг Якобовський (1878-1900) був поетом, прозаїком, есеїстом і публіцистом, він цікавився слов'янськими літературами і підтримував зв'язки з

Кобилянською, Лесею Українкою, болгарським письменником Петком Тодоровим. Якобовський постарався, щоб його видавець

Брунс прийняв до друку збірку оповідань О. Кобилянської німецькою мовою, яка появилася в світ 1902 р. під назвою «Малоросійські оповідання» («Kleinrussische Novellen», Mindan, Westfalen), зрецензованими в «Die Gesellschaft» лікарем і критиком Адамом Георгом, який досліджував слов'янські літератури. Кобилянська сподівалася на гонорар, але їй було сказано видавцем, що книжка не продається. У листі до Петка Тодорова, який жив в Берліні, вона написала (12.1.1903: [6, с. 534]), щоб той поцікавився по книгарнях, чи книжка продана. Але чим закінчились ці розшуки, в листах не згадується.

У листі до Маковея від 6.5.1898 р. Кобилянська пише про невдоволення долею своєї новели «Valse me'lancolique», яку вислала до «Berliner Rundschau», і говорить, що «туди трудно дістатися». Вона ще згадує в листах про цю працю, але не знає про її долю. Ця новела появилася аж у 1942 році у Ляйпцігу перекладом Марії Мірчук, яка включила її до своєї антології української прози «Die Scholle». Кобилянська була незадоволена і виходом свого нарису «Auf den Feldern» (1898) в журналі «Neue Revue», бо його скоротили, втратилось основне значення. Те ж саме було з її «Ніубою», яку старалася видати німецькою мовою. В листі до П. Тодорова від 8.4.1905 р. вона просить, щоб її твір переглянув Георг Адам: «відколи пишу переважно по-малоруськи, мені йде трохи незручно німеччина з пера». Повість була призначена для журналу «Aus fremden Zunge». Але Адамові повість «Ніуба» дуже сподобалася і він вислав її до журналу «Die neue Zeit», про дальшу долю повісті в листах нічого не говориться.

Така ж історія і з повістю «У неділю рано зілля копала» (Чернівці, квітень 1908 р.) Кобилянської. Вона її переклала і вислала до Берліна, але її повісті не пощастило на німецькому ґрунті. Лише у 1926 р. Ольга сповіщає в листі до Ольги Гаморак-Левицької, що повість була вислана під час першої світової війни данському письменнику Ааре Маделунгу (Aare Madelung, 1872–1942), з яким познайомила у Чернівцях, він був під час війни кореспондентом і обіцяв видати повість німецькою мовою. Після довгих розшуків Василь Сімович знайшов рукопис німецького перекладу в Берліні й повернув Ользі. Тоді Кобилянська пропонує Гаморак-Левицькій зацікавити студію «UFA», «бо ся праця надається дуже до фільму, раз зі згляду на гарні околиці, друге і сам зміст відповідає дуже до

того ... в кожному разі зацікавила б німців...» [6, с. 632]. Потім Кобилянська вислала до Берліна ілюстрований матеріал, але мрія видати теж не здійснилася.

Кобилянська дбала також, щоб і інші автори робили переклади українських творів на німецьку мову, щоб зацікавити німців українською літературою. Про це дуже мало написано, а треба б вченим зайнятися цією проблемою уважніше.

Відомо, що Кобилянська просила українських письменників перекладати твори на німецьку мову. Вона писала, що сама перекладатиме деякі твори Маковей і вишле до журналу «Aus fremden Zungen» (лист від 18.10.1895). Письменниці вдалося зацікавити редактора журналу «Gesellschaft», і він замовляє в неї статтю про українську літературу, яку зрештою написав О. Маковей (поміщена була в 20-му зошиті журналу «Gesellschaft» за 1898 р.). Кобилянська і Маковей багато працюють в цьому напрямку, втягують і інших письменників, Стефаника, Мартовича, Лесю Українку, Олену Пчілку, І. Франка, які готували матеріали своїх творів. Кобилянська просила Франка дозволити їй внести першу частину його розвідки «Русько-українська література» як вступ до нової збірки «Праці німецькою мовою». Втративши надію, що збірка появиться, вона забирає рукопис від видавця Готтендорфа, опісля надсилає до Дрездена, але видавець Пірсон мав претензії до Кобилянської, бо вона вибрала свої новели із рукопису і видала окремою збіркою у Брунса в Міндені в 1901 р. Тоді Кобилянська висилає Збірку до Берліна видавцеві Бруно Касінеру за рекомендацією Георга Адама. Вона додає до Збірки статтю Адама «Нова малоросійська література» («Die moderne kleinrussische Literatur», лист від 12.1.1903). Але й ця спроба була безуспішною. Статті із збірника почали друкувати в новоствореному журналі «Rutenische Revue» у Відні. Усі ці важкі дороги, які прокладала Кобилянська українській літературі на літературному ґрунті Німеччини, принесли їй розчарування. Вона відходить від німецької культури і вступає в зв'язки з літературними і культурними колами Наддніпрянщини. Літературна дискусія Заходу письменницю перестає цікавити. Вона побачила, що не вся українська інтелігенція і громада просякнута провінційним духом і застоєм, як це було на Буковині. Вона ближче побачила освічених, емансипованих українських жінок, як Олена Пчілка, Леся Українка, Христя

Алчевська та ін., які переконали Кобилянську, що суспільний і культурний поступ існує і в Україні, не лише в Німеччині.

Ольга Кобилянська була і є своєрідним пам'ятником для українців. Свою «гірську Орлицю» буковинці не забули, як і ми не забуваємо низько вклонитися першій жінці з європейськими поглядами на життя, на емансипацію та роль жінки в суспільстві. Вона першою впровадила у свої твори постаті жінок-емансипанток, які намагаються вирватися із кайданів буденщини і духової вбогості. У своїх повістях захоплює читача тонким аналізом психологічних переживань героїв, чудовим описом гірської природи, чарів лісу, пахоців землі, на якій повинен бути таким прекрасним і український народ.

Література

1. Антохій Мирослав. Ольга Кобилянська і Ф. Ніцше // Збірник на пошану Ольги Кобилянської (1863–1942). За ред. О. Кисілевської-Ткач. Мюнхен, 1991. С. 33–37.
2. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ, 1911. Т. II. С. 263–264.
3. Історія української літератури. Київ, 1968. Т. 5. С. 177.
4. Кобилянська Ольга. У неділю рано зілля копала. Вступна стаття П. Филиповича. Буенос-Айрес-Аргентина: Перемога, 1954. 222 с.
5. Кобилянська Ольга – про себе саму (Автобіографія в листах до проф. д-ра Степана Смаль-Стоцького) // Збірник на пошану Ольги Кобилянської (1863–1942). За редакцією О. Кисілевської-Ткач. Мюнхен, 1991. С. 11–32.
6. Кобилянська Ольга. Автобіографія // Життя і революція, 1928, січень.
7. Кобилянська Ольга. Твори. Київ, 1956. Т. IV. С. 345. Т. V. С. 332.
8. Косач-Кривенюк Ольга. Леся Українка, хронологія життя і творчості. Нью-Йорк, 1970.
9. Луців Лука. Ольга Кобилянська і Фрідріх Ніцше // Літературно-Науковий Вісник, 1928. Т. IV, V.
10. Погребенник Ф. П., Коваленко О. К. Ольга Кобилянська в критиці та спогадах. Київ, 1963. 296 с.
11. Радзікевич В. Історія української літератури. Нью-Йорк, 1964. С. 131–132.
12. Українка Леся. Твори. За редакцією Б. Якубського. Київ: Книгоспілка, 1930.
13. Kobyljans'ka Ol'ha. Kleinrussische Novellen. Minden (Westfalen.), 1901.

References

1. Antokhii Myroslav. Olha Kobyljanska i F. Nitsche [Olga Kobyljanska and F. Nietzsche]. In: *Zbirnyk na poshanu Olhy Kobyljanskoi (1863–1942)*. Munich, 1991, pp. 33–37.
2. Yefremov S. *Istoriia ukrainskoho pysmenstva* [History of Ukrainian Literature]. Kyiv, 1911. T. II. pp. 263–264.

3. *Istoriia ukrainskoi literatury* [History of Ukrainian literature]. Kyiv, 1968. T. 5. S. 177.
4. Kobyljanska Olha. *U nedilii rano zillia kopala* [On Sunday morning, the potion was digging]. Buenos Aires Argentine, 1954, 222 p.
5. Kobyljanska Olha – pro sebe samu (Avtobiohrafiiia v lystakh do prof. d-ra Stepana Smal-Stotskoho) [Kobilyanska Olga - About Himself (Autobiography in letters to Prof. Dr. Stepan Smal-Stotsky)]. In: *Zbirnyk na poshanu Olhy Kobyljanskoi (1863–1942)*. Munich, 1991, pp. 11–32.
6. Kobyljanska Olha. Avtobiohrafiiia [Autobiography]. In: *Zhyttia i revoliutsiia*, 1928, sichen.
7. Kobyljanska Olha. *Tvory* [Writings]. Kyiv, 1956. T. IV. S. 345. T. V. S. 332.
8. Kosach-Kryveniuk Olha. *Lesia Ukrainka, khronolohiia zhyttia i tvorchosty* [Lesya Ukrainka, chronology of life and creativity]. New York, 1970.
9. Lutsiv Luka. Olha Kobyljanska i Fridrikh Nitsshe [Olga Kobyljanska and Friedrich Nietzsche]. In: *Literaturno-Naukovyi Visnyk*, 1928. T. IV, V.
10. Pohrebennyk F. P., Kovalenko O. K. *Olha Kobyljanska v krytytsi ta spohadakh* [Olga Kobyljanska in criticism and memories]. Kyiv, 1963, 296 p.
11. Radzikevych V. *Istoriia ukrainskoi literatury* [History of Ukrainian literature]. New York, 1964, pp. 131–132.
12. Ukrainka Lesia. *Tvory* [Writings]. Kyiv, 1930.
13. Kobyljans'ka Ol'ha. *Kleinrussische Novellen*. Minden (Westfalen), 1901.

Darina Blokhin. The influence of German culture on the work of Olga Kobyljanska. The present article deals with the influence of German literature on the Bukovinian writer Olga Kobyljans'ka. The author Kobyljans'ka tried to point out in her work the role of some German authors of the 19th Century, as Eugenie Marlitt, Gottfried Keller, Heinrich Heine, Friedrich Nietzsche and Arthur Schopenhauer. From Marlitt she took some motifs which she used skillfully in her novels. She learned to know through German translations also the Nordic literature by Jens Peter Jacobson and Hermann Bang and the Neoromantics Gerhart Hauptmann and – in German translations – Maurice Meterlink, Jens Peter Jacobson, Hermann Bang and Lesya Ukrainka. She was particularly impressed by the motto of M. Meterlink: "Back to the soul."

O. Kobyljans'ka was versatile active in the field of literary translations. She translated her own works and the stories of Ukrainian authors such as V. Stefanyk, O. Makovej, L. Martovyc and M. Vovc'ok. Kobyljans'kas relations to the German culture is by no means presented exhaustively in this paper. She was very disappointed that their Ukrainian translations into German would have no future in Germany. Therefore she geared more to Eastern Europe in her work.

Key words: O. Kobyljans'ka, german philosophens, romance, Lesya Ukrainka.